

การศึกษาคติความเชื่อและวิธีการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) จังหวัดนครราชสีมา

A STUDY OF BELIEFS AND METHODS OF MAKING OFFERINGS TO
THAO SURANAREE (YA MO), NAKHON RATCHASIMA PROVINCEชลดา วิลไลชนม^{1,*}, กัญญาณัฐ ทิดกระโทก¹, ธิตาภรณ์ สินปรู¹, สหโชค ญวนกลาง¹,พิมวนัช สินสุข¹, ไอรดา ทิ้งไธสง¹, รุจาภา ประวงษ์¹ และ ศันสนีย์ มณีโชติ¹Chonlada Wilaichon^{1,*}, Kanyanat Tidkrathok¹, Thitaporn Sinpru¹, Sahachok Yuanklang¹,Pimwanat Sinsuk¹, Irada Thingthaisong¹, Rujapha Prawong¹ and Sunsanee Maneechot¹

(Received: 31 Mar., 2025; Revised: 17 Apr., 2025; Accepted: 22 Apr., 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) และ 2) ศึกษาวิธีต่าง ๆ ที่ใช้ในการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และแบบบังเอิญ จำนวน 49 ท่าน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 5 ท่าน และกลุ่มผู้รับบริการ จำนวน 44 ท่าน ทำการเก็บข้อมูลประชาชนที่มาทำพิธีแก้บน ณ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) จังหวัดนครราชสีมา และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) มีรากฐานมาจากศรัทธาที่ประชาชนมีต่อท้าวสุรนารี ซึ่งถูกมองว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถดลบันดาลความสำเร็จในด้านต่างๆ ได้ ส่วนวิธีการแก้บน มีความหลากหลาย โดยวิธีที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ได้แก่ การถวายผลไม้ 9 อย่าง การตำหมากสุต การร้องเพลงโคราชถวาย การถวายพวงมาลัยดอกดาวเรือง และการวิ่งรอบอนุสาวรีย์ ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครราชสีมาต่อไป

คำสำคัญ: คติความเชื่อ, การแก้บน, ท้าวสุรนารี, นครราชสีมา

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ประเทศไทย

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima Province, Thailand

* Corresponding author. E-mail: 6540111206@nrnu.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to 1) analyze the beliefs associated with fulfilling vows to Thao Suranari (Ya Mo), and 2) examine the various methods used in the vow-fulfilling rituals for Thao Suranari (Ya Mo). This research was a qualitative study, with data collected through structured interviews using both purposive and accidental sampling methods. A total of 49 participants were selected, divided into two groups: five stakeholders and forty-four service recipients. Data were gathered from the public participating in vow-fulfilling rituals at the Thao Suranari (Ya Mo) Monument in Nakhon Ratchasima Province, and the data were analyzed using descriptive analysis. The findings revealed that beliefs surrounding votive offerings to Thao Suranari (Ya Mo) originated from the deep faith of the local people who regarded her as a sacred figure capable of granting success in various aspects of life. The methods of votive offerings were diverse, with the most common practices including the offering of nine types of fruit, the preparation of fresh betel quid, the performance of Phleng Korat (Korat folk songs), the presentation of marigold garlands, and ritualistic running around the monument. Recommendations from the study suggested that the findings can be used as guidelines for promoting and preserving local culture as well as providing valuable information for the development of cultural tourism in Nakhon Ratchasima Province.

Keywords: Beliefs, Votive Offerings, Thao Suranari, Nakhon Ratchasima

บทนำ

ในปัจจุบันความเชื่อและความศรัทธาในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติยังมีผู้คนจำนวนหนึ่งมีความต้องการให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยช่วยเหลืออยู่เสมอ เพราะเชื่อมั่นว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ตนเชื่อมั่น และศรัทธานี้มีพลังอำนาจพิเศษสามารถดลบันดาลให้สำเร็จได้ ดังเช่นเรื่องการแก้บน (เบญจมาศ แพทอง และคณะ, 2552) และอีกหนึ่งรูปแบบความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนานั้นก็คือ การบน หรือการบนบาน ซึ่งบางครั้งชาวบ้านเรียกว่า “การบนบาน ศาลกล่าว” เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของชาวพุทธไทยที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เรียกได้ว่าเป็นพฤติกรรมและความเชื่อที่มีอยู่ในจิตใจของคนไทยเกือบทุกคน การบนบานศาลกล่าวคือ การขอร้อง อ้อนวอนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ หากสิ่งนั้นสำเร็จผู้ที่บนบานจะนำสิ่งของมาตอบแทน หรือทำตามสัญญาที่ให้ไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

ในจังหวัดนครราชสีมาเมืองสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งเป็นอนุสรณ์แด่วีรกรรมของคุณหญิงโม ภรรยาปลัดเมืองนครราชสีมา ที่ได้รวบรวมชาวบ้านเข้าสู้รบ และต่อต้านกองทัพของเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ไม่ให้ยกมาตีกรุงเทพฯ ได้เป็นผลสำเร็จ เมื่อปี พ.ศ. 2369 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาคุณหญิงโมเป็น “ท้าวสุรนารี” ทุกวันนี้มีการจัดงานเฉลิมฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าว

สุนารี ขึ้นระหว่างวันที่ 23 มีนาคม ถึงวันที่ 3 เมษายน ทุกปีเพื่อเป็นการระลึกถึงคุณความดีของท่าน สำหรับอนุสาวรีย์สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2477 ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ประตูชุมพล ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ผู้คนที่มาเยือนจังหวัดจะต้องมาสักการะ และขอพรจากย่าโม อยู่เสมอ อนุสาวรีย์หล่อด้วยทองแดงรมดำ สูง 1.85 เมตรหนัก 325 กิโลกรัม มือขวากุมดาบ ปลายดาบจรดพื้น มือซ้ายท้าวสะเอว หันหน้าไปด้านทิศตะวันตก ตั้งอยู่บนฐานไพทีที่สี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองซึ่งบรรจุอัฐิของท่าน (อนุวัฒน์ ทองแสง, 2564) โดยทั่วไปจากการบอกเล่า และศึกษาบทความวิจัยในเบื้องต้น มีผู้คนจำนวนมากที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาเคารพสักการะต่อย่าโมจึงขอพร และบนบานในเรื่องต่าง ๆ กับท่านและเมื่อประสบผลสำเร็จจึงได้แก้บน ซึ่งสิ่งที่นำมาแก้บนนั้นจะเป็นการจัดการแสดงเพลงโคราช การถวายสิ่งของ (ยศ สันตสมบัติ, 2540) และการตำหนักแก้บนให้กับย่าโม ตามความเชื่อที่เล่าต่อกันมาว่าคุณย่าโมชอบเคี้ยวหมากตามแบบของคนไทยในสมัยโบราณ จึงมีพิธีกรรมนี้สืบเนื่องต่อกันมาจนปัจจุบัน (ขวัญฤดี หวดขุนทด, 2564)

จากการสังเกตพบว่าได้มีการแก้บนหลากหลายวิธี เช่น ทำความสะอาดลานย่าโม วิ่งรอบลานย่าโม รำถวาย เป็นต้น ผู้วิจัยมีความต้องการทราบความเชื่อ และวิธีต่าง ๆ ที่ผู้คนนำมาใช้ในการแก้บน ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคติความเชื่อและวิธีการแก้บนท้าวสุนารี (ย่าโม) จังหวัดนครราชสีมา” เพื่อให้ทราบว่าผู้คนที่มาแก้บนท้าวสุนารี (ย่าโม) มีคติความเชื่อและวิธีต่างๆ ที่นำมาใช้ในการแก้บนอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้บนท้าวสุนารี (ย่าโม)
2. เพื่อศึกษาวิธีต่างๆ ที่ใช้ในการแก้บนท้าวสุนารี (ย่าโม)

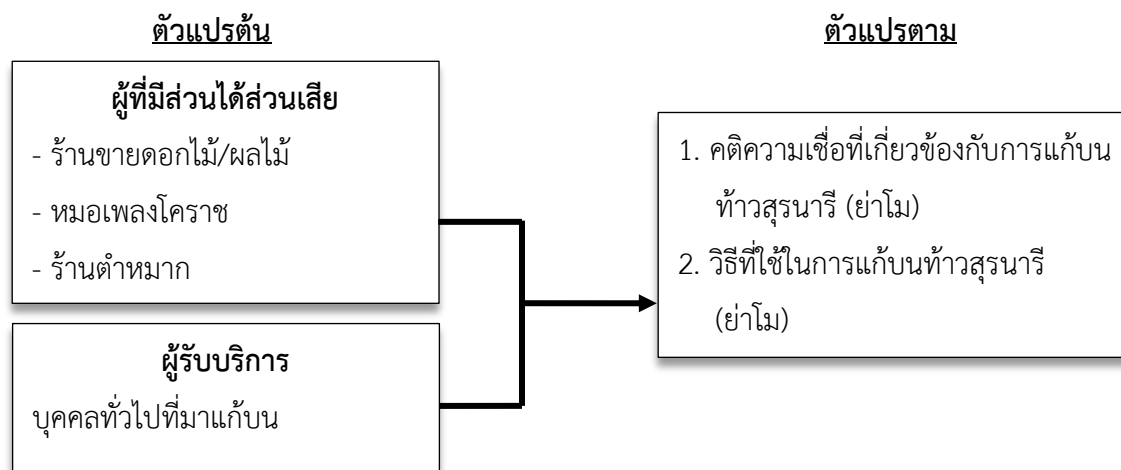
นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ท้าวสุนารี (ย่าโม) บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย เป็นสตรีที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้กล้าหาญ ในการปกป้องบ้านเมือง และได้รับการเคารพนับถือในฐานะวีรสตรีประจำจังหวัดนครราชสีมา
2. ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุนารี ประดิษฐานอยู่ที่ถนนราชดำเนิน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นอนุสรณ์ที่รำลึกถึงวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของท้าวสุนารี (ย่าโม) วีรสตรีแห่งเมืองนครราชสีมา มีบทบาทสำคัญ ในการนำชาวเมืองต่อต้านและขับไล่กองทัพลาวของเจ้าอนุวงศ์ในสมัยรัชกาลที่ 3
3. คติความเชื่อ หมายถึง แนวคิดหรือความเชื่อที่มีความสำคัญในวัฒนธรรมหรือศาสนา ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยม ความเชื่อ หรือวิธีการมองโลกของกลุ่มคน โดยมักมีผลต่อพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมนั้นๆ
4. การแก้บน การปฏิบัติพิธีกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อแสดงความขอบคุณหรือรักษาคำสัญญาที่ให้ไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมื่อคำขอนั้นบรรลุผลตามที่ขอไว้

5. วิธีแก้บน หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่บุคคลปฏิบัติเมื่อคำขอหรือการบนบานที่ได้กระทำไว้ ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์สัมฤทธิ์ผล เพื่อแสดงความขอบคุณและปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้ระหว่างการบนบาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาคติความเชื่อและวิธีการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้อาศัยกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ของ พิณก เมืองหลวง (2554) ดังต่อไปนี้



การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายความเชื่อ ความเชื่อเป็นรากฐานสำคัญของลัทธิศาสนา และเป็นที่มาของประเพณี พิธีกรรม ดังนั้น หากต้องการศึกษาศาสนา หรือประเพณีพิธีกรรมใด ๆ ย่อมไม่อาจมองข้ามการทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อได้ เพราะเมื่อเข้าใจพื้นฐานความเชื่อของท้องถิ่นใดแล้ว ก็จะสามารถทำความเข้าใจประเพณี พิธีกรรมของท้องถิ่นนั้นได้ง่ายขึ้น ความหมายของความเชื่อเป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสได้ โดยตรงด้วยอวัยวะหรือระบบสัมผัสของร่างกาย แต่สามารถรับรู้ได้ผ่านกิจกรรมหรือสิ่งอื่นที่เกิดขึ้นจากความเชื่อนั้น ทั้งนี้ในแง่ของความหมาย มีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับความเชื่อไว้แตกต่างกัน ดังนี้

- อภิศักดิ์ โสมอินทร์ (2537) กล่าวว่า ความเชื่อเกิดจากความรู้สึกนึกคิด เกิดจากรากเหง้าทางความคิด และเชื่อว่าทุกคนดำเนินชีวิตอยู่บนโลกนี้ได้ด้วยความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมาอย่างยาวนาน

- พระมหาพิมล พรหมเมือง (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความเชื่อคือการยอมรับในคุณค่าของสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่พึงทางจิตใจและเป็นพลังนำไปสู่การปฏิบัติตัวต่อสิ่งที่ตัวเองเชื่อโดยอาจมีแนวทางการปฏิบัติ เป็นแบบแผนตามพิธีกรรมนั้นๆ

- วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ (2550) ได้กล่าวในเรื่องของความเชื่อไว้ว่า เป็นสิ่งที่เกิดจากความนึกคิดที่เชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นจริง และสิ่งนั้นจะมีผลต่อการกระทำของบุคคลนั้นๆ ในการใช้ชีวิต

- พระครูปริยัติสารการ (2551) ได้ให้ความหมายของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อ (Beliefs) คือ การยอมรับ เคารพ ยึดมั่นและศรัทธาในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่ก็ตาม ว่ามีอยู่จริง ซึ่งการยอมรับและเชื่อมั่นนี้ อาจจะมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้หรือไม่ก็ได้

ผู้วิจัยจึงขอสรุปความหมายของความเชื่อว่า ความเชื่อ เป็นการยอมรับและศรัทธาในคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล

ความหมายการแก้บน

- ราชบัณฑิตยสถาน (2556) การแก้บน หมายถึง เช่นทรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามที่ตนได้บนบานไว้ การแก้บนมีด้วยกันหลากหลายวิธีการ ขึ้นอยู่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บนและขึ้นอยู่กับคำขอของผู้บน ในกรณีที่บนบานได้ในสิ่งที่ขอแล้วจะทำการแก้บนตามคำขอ

- ขวัญทิวา ผิวนาค, กุลธีรา อุดมพงศ์วัฒนา และดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2555) กล่าวว่า การแก้บนเป็นพิธีกรรมความเชื่อของชาวบ้านว่า เมื่อได้ทำการบนบานในเรื่องใดแล้ว หากกิจดังกล่าวดำเนินสำเร็จตามความต้องการ ต้องไปแก้บนตามที่บนบานไว้

- ยุพารักษ์ ชนะบรรณวัฒน์ (2560) กล่าวว่า การแก้บน คือการที่ชาวบ้านมีความมั่นใจในการทำสิ่งต่าง ๆ มากขึ้นและลดความตึงเครียดเมื่อประสบกับปัญหาที่ตัวผู้บนไม่สามารถแก้ไขได้

ผู้วิจัยจึงขอสรุปความหมายของการแก้บนว่า การแก้บน หมายถึง การกระทำที่ผู้คนทำเพื่อเช่นสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามที่ได้ให้คำมั่นสัญญาหรือบนบานเอาไว้ หากสิ่งที่ขอสมปรารถนาแล้ว ผู้บนจะต้องทำพิธีแก้บนตามที่ตกลงไว้

วิธีที่ใช้ในการแก้บน

- สิตานันท์ ชะนะนาค และพรณวดี ขำจริง (2562) กล่าวว่า การแก้บนขุนเลิศโกศารักษ์ จะแก้บนด้วยการถวายอาหาร คาวหวาน ผลไม้ ดอกไม้ และพวงมาลัย โดยอาหารหรือขนมที่นำมาแก้บนขุนเลิศโกศารักษ์นั้น จะเป็นอาหารหรือขนมพื้นเมืองของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต เช่น ขนมเต่า อังกุหรือบ๊ะจ่าง ขนมเต้าฮ้อ หากเป็นผลไม้และพวงมาลัย ส่วนใหญ่จะแก้บนด้วยผลไม้และพวงมาลัยสด หรือสำหรับบางคนอาจแก้บนด้วยการปฏิบัติตามการกระทำที่ได้บนไว้ เช่น หากบนไว้ว่าถ้าสอบผ่านหมดทุกวิชา จะมาแก้บนด้วยการวิ่งรอบชุมเหมือง วงเวียนภิรมย์รัตน์ หรือรอบมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต เป็นต้น ซึ่งการแก้บนในลักษณะนี้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จะนิยมแก้บนด้วยวิธีนี้เป็นส่วนใหญ่เนื่องจากไม่ต้องเสียทุนทรัพย์ไปซื้อของ ลงทุนเพียงกำลังกายเท่านั้น

- สมบัติ สมศรีพลอย และบาหยัน อิมสำราญ (2562) กล่าวว่า การแสดงหนังตะลุงเปรียบเสมือนเครื่องสังเวทประเพณีหนึ่งที่ใช้ในการแก้บน เมื่อนำมาแสดงถวายให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอสัญญาในการบนบานนั้นจะต้องเสร็จสิ้นลง อย่งไรก็ตาม การตัดสินบนเป็นเรื่องนามธรรมที่ยากแก่การสัมผัส ดังนั้น คนเชิดจึงต้องทำพิธีกรรมก่อนทำการแสดงเพื่อสื่อสัญลักษณ์ของการตัดสินบนให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยใช้อาวุธ เช่น ศร ในการตัดสินบนให้ขาดสัญลักษณ์ของการใช้อาวุธที่มีคม สะท้อนให้เห็นถึงพลังและอำนาจในการตัดขาดอย่างชัดเจน นอกจากนี้ เจ้าภาพและคนเชิดยังแฝงสัญลักษณ์การตัดสินบนผ่านกริยาต่าง ๆ เช่น การฉีก การกรีด และการฉีกเนื้อ ซึ่งทำให้วัตถุแยกออกจากกัน เป็นการตอกย้ำให้มั่นใจว่าสินบนนั้นได้ขาดลงอย่างเด็ดขาด แน่หน่อนว่าการตัดสินบนเกิดขึ้นทั้งทางวาจาและพฤติกรรม ซึ่งดำเนินไปตามลำดับขั้นของพิธีกรรมแก้บนหนังตะลุง โดยใช้คำใหม่ที่ยังคงความหมายเดิม

- สุนิศา โพธิแสนสุข และพิมพ์วิมล พลหงส์ (2563) กล่าวว่า ละครชาตรีนิยมใช้สำหรับการแก้บน ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 แล้วนำมาผสมผสานกับละครนอก จึงกลายเป็นละครชาตรีรับจ้างแสดงแก้บนมาตลอดซึ่งมีการพัฒนาโดยใช้ดนตรีมาประกอบการแสดง และอีกลักษณะคือการแสดงที่รำเป็นชุดสั้น ๆ รำถวายมือ เพลงช้า-เพลงเร็ว หรือรำเพลงที่เป็นมวงคล

- วิณา เรี่ยวแรง (2565) อธิบายว่า ละครแก้บนในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยพบว่าการบนบานนั้นเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้คนให้เกิดความสบายใจ ในจังหวัดนครปฐมมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแม้แต่วัด หรือสิ่งปลูกสร้างที่เป็นความเชื่อ ซึ่งผู้คนในจังหวัดนครปฐม และผู้คนที่ทราบถึงความศักดิ์สิทธิ์นั้นจะต้องเดินทางมาบนบานกันเป็นอย่างมาก ที่สำคัญต่อการบนบานนั้นคือ ละครแก้บน เพราะผู้คนส่วนมากมีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ชอบชมการแสดงมหรสพที่เป็นละครแก้บน อีกทั้งจังหวัดนครปฐม ยังเป็นสถานที่ที่มีคณะละครรำก่อตั้งกันเป็นจำนวนมาก โดยเกิดการย้ายถิ่นฐานมาจากที่ต่างๆ

- ศิริพงษ์ เปี้ยยา และตุลาภรณ์ แสนปรน (2556) กล่าวว่า การแก้บนเจ้าพ่อม้าขาวของชาวบ้าน มีสิ่งของในการประกอบพิธี ได้แก่ หัวหมู เหล้าขาว ผลไม้ ไข่ต้ม ข้าวเหนียว น้ำเปล่า ธูปเทียน ดอกไม้ ที่มีขั้นตอนการทำพิธี โดยเตรียมอุปกรณ์วัตถุดิบหรือของที่จะนำไปถวายตามความสะดวกของผู้ที่จะไปแก้บน พิธีกรรมนี้ไม่มีการกำหนดว่าต้องทำพิธีหรือเลี้ยงในวันใด จะทำพิธีตามความสะดวกของคนในชุมชน

ผู้วิจัยได้รวบรวมวิธีการแก้บนไว้ดังนี้ การแก้บนกับขุนเลิศโกศารักษ์ มักใช้เครื่องสังเวย เช่น อาหาร คาวหวาน ผลไม้ ดอกไม้ และพวงมาลัย ส่วนการแสดงหนังตะลุงเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ใช้ในการแก้บน โดยเจ้าภาพจะนำหนังตะลุงมาแสดงให้แก่ถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ข้อสัญญาการบนบานเสร็จสิ้นลง อย่างไรก็ตามการตัดสินใจบนบานเป็นเรื่องนามธรรมที่ยากแก่การสัมผัส ดังนั้น คนเข็ดจึงต้องทำพิธีกรรมก่อนการแสดง เพื่อสื่อสัญลักษณ์ของการตัดสินใจบนบานให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยใช้อาวูร เช่น ศร ในการตัดสินใจบนบานให้ขาดออกจากหนังตะลุงแล้ว ละครชาตรียังเป็นที่นิยมในการแก้บน โดยมีการใช้ดนตรีประกอบการแสดง และบางครั้งเป็นการแสดงรำถวายมือแบบชุดสั้น ๆ ประกอบเพลงช้า เพลงเร็ว หรือเพลงมวงคล ทั้งนี้ ในจังหวัดนครปฐม การแสดงละครแก้บนมีความสำคัญต่อพิธีกรรมบนบาน เนื่องจากผู้คนส่วนมากเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในสิ่งปลูกสร้างนั้นชื่นชอบการชมมหรสพ สำหรับการแก้บนเจ้าพ่อม้าขาวของชาวบ้าน มีสิ่งของที่ใช้ประกอบพิธี ได้แก่ หัวหมู เหล้าขาว ผลไม้ ไข่ต้ม ข้าวเหนียว น้ำเปล่า ธูป เทียน และดอกไม้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรของการวิจัยเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติพิธีกรรมการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) ได้แก่ ผู้ที่ทำพิธีแก้บน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังรวมถึงนักท่องเที่ยวและผู้สนใจประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดนครราชสีมา เพื่อเข้าใจมุมมองและความรู้สึกของผู้เข้าร่วมพิธี โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มาแก้บน และผู้ขายสิ่งของในการแก้บน ที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) ซึ่งประดิษฐานที่ ถนนราชดำเนิน จังหวัด

นครราชสีมา จำนวน 49 ท่าน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 5 ท่าน และผู้รับบริการ จำนวน 44 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นกรอบคำถามในการสัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารตำรา ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 เสนอต่อกลุ่มงานวิชาการ ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยคะแนน และผู้เชี่ยวชาญ โดยสรุปขั้นตอนการสร้างเครื่องมือได้ ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคติความเชื่อ และวิธีการแก้บน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด

- ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นกรอบคำถามในการสัมภาษณ์

- ขั้นตอนที่ 3 เสนอต่อกลุ่มงานวิชาการ เสนอต่อกลุ่มงานวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเรียบร้อย และเพื่อพิจารณาแบบสัมภาษณ์แต่ละข้อ ว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการทำวิจัย และเพื่อหาค่า IOC มาจากอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรสังคมศึกษา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชา ศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้อง

- ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยคะแนน นำแบบทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยคะแนนตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้สูตรคำนวณดัชนีความสอดคล้อง IOC ค่าความสอดคล้องที่ได้มีค่าระหว่าง 0.67-1.00 และแก้ไขปรับปรุงแบบทดสอบตามคำแนะนำในข้อที่มีค่าความสอดคล้องไม่ถึง 0.50

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้มีการอธิบายวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานวิจัยอย่างละเอียด ทั้งนี้คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง

- ขั้นตอนที่ 2 คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

- ขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแล้ว คณะผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเปรียบเทียบข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่ใช้แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบของคำถามในการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการจัดเป็นกลุ่ม แบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ คือ คติความเชื่อเกี่ยวกับการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) และวิธีต่างๆ ที่ใช้ในการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) วิเคราะห์คำร้อยละแล้วนำมาสรุปผล และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาคติความเชื่อและวิธีการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) จังหวัดนครราชสีมา สามารถนำเสนอตามวัตถุประสงค์การศึกษาได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ทัศนคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย คือผู้ที่เกี่ยวข้องในการแก้บน 2) กลุ่มผู้รับบริการ คือผู้ที่มาแก้บนในวันที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา รวมจำนวน 49 ท่าน สรุปได้ดังนี้

1.1 จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 5 ท่าน ในเรื่องความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของท้าวสุรนารี ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามในการมาบนบาน แก้บน และเรื่องรายละเอียดสิ่งของ เหตุผลที่เลือกขาส่งของในการแก้บน พบว่า ทั้ง 5 ท่าน ได้ให้ข้อมูลในเรื่องความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของท้าวสุรนารีว่ามีความเชื่อความศรัทธาต่อท่านท้าวสุรนารีในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง ซึ่งในสมัยที่ตนเป็นเด็กได้ฟังเรื่องเล่าท้าวสุรนารีจากพ่อแม่รวมถึงตนใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับบริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีในสมัยที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารียังไม่บูรณะ ได้เห็นผู้คนมาขอพรและบนบานท้าวสุรนารีเป็นจำนวนมาก ก็สามารถยืนยันได้ว่าผู้คนต่างให้ความเคารพและศรัทธาต่อท่านอย่างยิ่ง และสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในพลังแห่งความศักดิ์สิทธิ์ที่ท่านถือครองมากยิ่งขึ้น

ส่วนความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามในการมาบนบาน และแก้บน พบว่าทั้ง 5 ท่าน ไม่เชื่อเรื่องฤกษ์ยามในการมาบนบาน และแก้บน เพราะจะเลือกมาในวันเวลาที่ตนสะดวก ซึ่งคนที่ไม่เชื่อในเรื่องฤกษ์ยามนั้น มองว่าการบนบานและการแก้บนสามารถทำได้ตามความสะดวกของตนเอง ไม่จำเป็นต้องรอช่วงเวลาหรือฤกษ์ยามที่ถือว่าเป็นมงคลเพียงอย่างเดียว เขาเชื่อว่าความศรัทธาและจิตใจที่มั่นคงในการกระทำความดีนั้นสำคัญกว่าและสามารถทำได้ทุกเมื่อที่ต้องการหรือสะดวก

สำหรับในเรื่องรายละเอียดสิ่งของและเหตุผลที่เลือกขาส่งของในการแก้บนพบว่า รายละเอียดสิ่งของที่ใช้ในการแก้บนได้แก่ รูปเทียน เพลงโคราช การตำหมากสวด ผ้าแพร 7 สี (สีแดง สีเหลือง สีชมพู สีเขียว สีส้ม สีฟ้า สีม่วง) ดาบ น้ำมันเตาตะเกียง พวงมาลัย 7 สี (สีน้ำเงิน สีชมพู สีแดง สีเหลือง สีเขียว สีส้ม สีขาว) พวงมาลัยดอกดาวเรือง ผลไม้ 9 อย่าง (มะพร้าว สับปะรด กล้วย แอปเปิ้ล แก้วมังกร สาลี่ ส้ม มะม่วง ทับทิม และผลไม้ตามฤดูกาล) โดยมีการให้ความหมายและความสำคัญต่อเครื่องแก้บนดังนี้

- การเลือกให้บริการรูปเทียนในการแก้บน เนื่องจากมีความเชื่อว่ารูปเทียนเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับสิ่งที่เราศรัทธาและนับถือ

- การเลือกให้บริการเพลงโคราชในการแก้บน เนื่องจากเพลงโคราชสะท้อนถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเพลงโคราชนั้นถือเป็นเพลงท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์และมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนโคราช และคนสมัยก่อนนิยมฟังเพลงโคราช จึงมีความเชื่อที่ว่าท้าวสุรนารีก็ชอบฟังเพลงโคราชเช่นกัน

- การเลือกให้บริการการตำหมากสวดในการแก้บน เนื่องจากการเคี้ยวหมากในอดีตเป็นสัญลักษณ์ของการทำพิธีบูชา หรือการขอพรให้สำเร็จลุล่วงในชีวิต ซึ่งถูกมองว่าเป็นการเคารพและแสดงความศรัทธา นอกจากนี้การเคี้ยวหมากยังเป็นวัฒนธรรมการกินอย่างหนึ่งของคนไทย และสมัยก่อนมีความเชื่อว่า

คนที่มีฟันดำสนิทคือ คนสวย คนงาม แล้วยังช่วยรักษาสุขภาพช่องปาก และป้องกันฟันผุได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งยาโมเป็นบุคคลในสมัยก่อนจึงมีความเชื่อว่ายาโมชอบเคี้ยวหมาก

- การเลือกให้บริการพวงมาลัยดอกดาวเรือง และผลไม้ 9 อย่าง (ได้แก่ มะพร้าว สับปะรด กล้วย แอปเปิล แก้วมังกร สาลี่ ส้ม มะม่วง ทับทิม และผลไม้ตามฤดูกาล) ในการแก้บน เนื่องจากเป็นที่นิยมใช้ในการแก้บนทั่วไป

1.2 จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รับบริการ จำนวนผู้ที่มาแก้บน จำนวน 44 ท่าน ในเรื่องของจำนวนครั้งที่เคยมาทำการแก้บน เรื่องที่บนบานไว้ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามในการมาบนบาน และแก้บน และความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของท้าวสุรนารี พบว่า ผู้ที่มาแก้บนนั้นมีจำนวนครั้งที่เคยมาแก้บนแตกต่างกัน ซึ่งสามารถเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนครั้งที่มาแก้บน

ลำดับ	จำนวนครั้งที่มาแก้บน	จำนวนคน	ร้อยละ
1	1	22	50
2	2	10	22.73
3	3	4	9.09
4	4	2	4.54
5	5 ครั้งขึ้นไป	6	13.64
รวม		44	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า มีผู้ที่มาแก้บน จำนวน 1 ครั้ง 22 ท่าน ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 โดยจากการสัมภาษณ์ผู้ที่มาแก้บนได้ให้เหตุผลว่า เป็นการมาบนบานครั้งแรกเกี่ยวกับเรื่องสำคัญ ๆ แล้วได้ตามที่บนบานไว้จึงกลับมาแก้บน ผู้คนบางส่วนได้บนบานอีกครั้งเมื่อได้ตามที่บนบานจะกลับมาแก้บนอีก บางส่วนนั้นไม่ได้บนบานอีกครั้งเนื่องจากยังไม่ทราบเรื่องที่จะบนบาน และผู้ที่มาแก้บนบางส่วนมีอายุมากแล้วจึงไม่สะดวกที่จะเดินทางมาแก้บน จึงเลือกเป็นการขอพรมากกว่า ผู้ที่มาแก้บนจำนวน 2 ครั้ง 10 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 22.73 ผู้ที่มาแก้บนจำนวน 3 ครั้ง 4 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 9.09 ส่วนผู้ที่มาแก้บนจำนวน 4 ครั้ง 2 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 4.54 และผู้ที่มาแก้บนจำนวน 5 ครั้งขึ้นไป 6 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 13.64 ได้ให้เหตุผลว่าบนบานไว้แล้วได้ตามที่บนบาน จึงเลือกมาบนบานกับท่านอีกและท่านก็ให้ตามที่บนบานไว้ และด้วยเหตุที่ตนเป็นคนโคราชอาศัยอยู่ไกล ๆ เดินทางสะดวกจึงเลือกที่จะบนบานกับท่านต่อไป

ส่วนเรื่องที่ได้บนบานท้าวสุรนารี พบว่า ผู้ที่มาแก้บนกับท้าวสุรนารี มีความเชื่อเกี่ยวกับการบนบานมาก เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ ผู้ที่มาบนบานได้ไปบนบานให้ท้าวสุรนารี ช่วยเหลือลักษณะดังกล่าวนี้เหมือนกันกับชาวบ้านในถิ่นอื่น ๆ คือ เมื่อมีกรณีที่ต้องเสี่ยง กรณีที่ต้องการความช่วยเหลือ และต้องการกำลังใจ ซึ่งสามารถเรียงอันดับเรื่องที่ขอครั้งล่าสุดที่มาแก้บนจากมากไปหาน้อย มีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เรื่องที่ขอครั้งล่าสุดที่มาแก้บน

ลำดับ	เรื่องที่บนบานครั้งล่าสุดที่มาแก้บน	จำนวนคน	ร้อยละ
1	การงาน	22	50
2	การเรียนรู้	7	15.91
3	สุขภาพ	6	13.64
4	อื่น ๆ	6	13.64
5	การเงิน	2	4.54
6	ขอบุตร	1	2.27
รวม		44	100

จากตารางที่ 2 พบว่า เรื่องที่บนบานครั้งล่าสุดที่มาแก้บน มีเรื่องการสอบเข้าทำงาน 22 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 50 การสอบเข้าเรียนต่อ 7 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 15.91 การขอให้หายเจ็บไข้ 6 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 13.64 เรื่องอื่น ๆ 6 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 13.64 การเงิน 2 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 4.54 และการขอบุตร 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 2.27 จึงมีการบนบาน หากได้รับผลตามที่ได้บนบานไว้ ผู้ที่บนจะกลับมาแก้บนโดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการงาน การสอบเข้าทำงานได้ ขอให้ได้ยอดขายตามเป้าหมาย ขอให้สมาชิกเข้ามาทำธุรกิจด้วย การเรียน การสอบเข้าเรียนต่อ เรื่องสุขภาพเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วย โรคภัยต่าง ๆ การผ่าตัด เรื่องอื่น ๆ เช่น ขอให้ได้สมดังปรารถนา การผ่อนที่ดิน เดินทางไปต่างประเทศ เป็นต้น ถ้าได้ตามความประสงค์แล้ว จึงนำสิ่งของที่ได้บนบานไว้มาใช้ในการแก้บน ส่วนการบนบานเรื่องไม่ให้ติดทหารเกณฑ์นั้นผู้ที่มาบนบานจะไม่นิยมขอในเรื่องนี้ เพราะมีความเชื่อว่าอย่าโมเป็นนักรบและวีรสตรีผู้ปกป้องเมืองนครราชสีมา ซึ่งทหารก็เปรียบเสมือนนักรบ ถ้าบนบานเรื่องดังกล่าวจะไม่ค่อยได้ตามความประสงค์ สังเกตได้จากการมาแก้บนจะไม่ค่อยมีการมาแก้บนเรื่องไม่ให้ติดเกณฑ์ทหาร

ส่วนของความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามในการมาบนบานและแก้บน พบว่า ผู้คนจะเลือกมาบนบานและแก้บนตามฤกษ์สะดวก 38 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 86 ส่วนผู้ที่เชื่อตามฤกษ์ยามจะมาบนบานในช่วงเวลาหลัง 23.00 น. เพราะเชื่อว่าถ้ามาบนในช่วงเวลานี้จะสัมฤทธิ์ผลได้ดี 6 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 14 แต่จะมาแก้บนตามฤกษ์สะดวกของตน และความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของท้าวสุรนารี พบว่า ทุกท่านมีความเชื่อความศรัทธาต่อท่านท้าวสุรนารี เนื่องจากมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของท่านในฐานะผู้ปกป้องบ้านเมือง ตามประวัติศาสตร์ที่ท่านเคยมีส่วนช่วยในการปกป้องเมืองนครราชสีมา จึงมีความเชื่อว่าถ้ามีผู้คนมาขอความช่วยเหลือ ท่านจะให้ความช่วยเหลือและให้พรแก่ผู้ที่มีความศรัทธาในท่าน ซึ่งความเชื่อนี้เกิดจากประสบการณ์ตรงที่ได้มาบนบานในเรื่องต่าง ๆ หรือเรื่องเกี่ยวกับหน้าที่การงานแล้วได้ตามความประสงค์ จึงทำให้ผู้คนมองท้าวสุรนารีเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับความทุกข์หรือความท้าทายในชีวิต

2. ผลการศึกษาวิธีต่าง ๆ ที่ใช้ในการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1. ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย คือผู้ที่ขายสิ่งของใน

การแก้บน 2. กลุ่มผู้รับบริการ คือผู้ที่มาแก้บนในวันที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา รวมจำนวน 49 ท่าน สรุปได้ดังนี้

2.1 จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 5 ท่าน เกี่ยวกับวิธีที่ใช้ในการแก้บน พบว่า ก่อนจะทำการแก้บน จะต้องกล่าวคำบูชาท้าวสุรนารี จากนั้นผู้ที่มาแก้บนจะต้องแจ้งชื่อ นามสกุล รวมถึงรายละเอียดของคำบนบานที่ได้ให้ไว้ พร้อมทั้งยืนยันว่าสิ่งที่บนบานสำเร็จจุล่งแล้ว ส่วนวิธีการแก้บนมีความหลากหลาย โดยผลการวิจัยจะเรียงตามการบนบาน อันดับ 1 การถวายชุดผลไม้ 9 อย่าง (มะพร้าว สับปะรด กล้วย แอปเปิล แก้วมังกร สาลี่ ส้ม มะม่วง ทับทิม และผลไม้ตามฤดูกาล) อันดับ 2 การตำหมากสดเพื่อเป็น สัญลักษณ์ของการบูชา อันดับ 3 การแก้บนด้วยเพลงโคราช โดยจะมีหมอเพลงโคราชเป็นผู้ประพันธ์เนื้อร้องที่สะท้อนถึงความสำเร็จของเรื่องที่ได้บนบานไว้ แล้วขับร้องถวายเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมการแก้บนตามขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของชาวนครราชสีมา (โคราช) นอกจากนี้ยังมีผู้ที่เลือกแก้บนด้วยการถวายพวงมาลัย ดอกดาวเรือง ชุดแก้บนขนาดใหญ่ ประกอบด้วยผ้าแพร 7 สี (สีแดง สีเหลือง สีชมพู สีเขียว สีส้ม สีฟ้า สีม่วง) ดาบ พวงมาลัย 7 สี (สีน้ำเงิน สีชมพู สีแดง สีเหลือง สีเขียว สีส้ม สีขาว) และน้ำมันสำหรับเติมตะเกียง

2.2 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้รับบริการ จำนวนผู้มาแก้บนทั้ง 44 ท่าน เกี่ยวกับวิธีต่างๆ ที่ใช้ในการแก้บน และเรื่องการเตรียมตัวหรือเตรียมสิ่งของก่อนแก้บน พบว่ามีวิธีต่างๆ ที่ใช้ในการแก้บนทั้งหมด 13 วิธี ซึ่งสามารถเรียงอันดับจากมากไปหาน้อยตามความนิยม มีรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 วิธีที่ใช้ในการแก้บน

ลำดับ	วิธีที่ใช้ในการแก้บน	จำนวนคน	ร้อยละ
1	ชุดผลไม้ 9 อย่าง	19	24.05
2	การตำหมากสด	10	12.66
3	เพลงโคราช	10	12.66
4	พวงมาลัยดอกดาวเรือง	7	8.86
5	แก้บนด้วยวิธีอื่น ๆ	7	8.86
6	การวิ่งรอบอนุสาวรีย์	6	7.59
7	ไข่ต้ม	4	5.06
8	ของหวาน (น้ำแดง ทองหยิบ ทองหยอด)	3	3.80
9	ชุดแก้บนชุดใหญ่ (พวงมาลัย 7 สี ผ้า 7 สี สไบ ดาบ น้ำมันตะเกียง)	3	3.80
10	การทำความสะอาดบริเวณลานอนุสาวรีย์	3	3.80
11	การไปปฏิบัติธรรม	3	3.80
12	รำแก้บน	2	2.53
13	หัวหมู	2	2.53
รวม		79	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ที่มาแกำบนมีการเลือกใช้วิธีแกำบนมากกว่าหนึ่งวิธี จำนวน 24 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 54.55 และบางส่วนมีการใช้วิธีแกำบน 1 วิธี จำนวน 20 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 45.45 ซึ่งส่วนใหญ่ได้ใช้วิธีแกำบนด้วย ชุดผลไม้ 9 อย่าง เป็นจำนวนมากที่สุด แสดงให้เห็นผู้ที่ได้มาทำการแกำบนใช้วิธีที่สะดวกต่อตนเอง เนื่องจากผลไม้เหล่านั้นสามารถหาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาดทั่วไป หรือมีการจัดเตรียมไว้แล้วที่ร้านขายของบริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี รองลงมาเป็นการใช้วิธีแกำบนด้วยการตำหมากสดและเพลงโคราช เนื่องจากบริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี มีการจำหน่ายและให้บริการตำหมากสดและเพลงโคราช ทำให้สะดวกและง่ายต่อการแกำบน และรองลงมาเป็นการใช้วิธีแกำบนด้วยพวงมาลัยดอกดาวเรือง และอื่น ๆ เนื่องจากการแกำบนด้วยพวงมาลัยดอกดาวเรืองมีราคาถูกและสิ่งของอื่น ๆ ซึ่งหาได้สะดวกตามกำลังทรัพย์ของตน นอกจากนี้ยังมีการใช้วิธีการแกำบนที่ไม่ได้เสียกำลังทรัพย์ในการแกำบน จะมีการวิ่งรอบอนุสาวรีย์ เนื่องจากผู้ที่บนเป็นนักวิ่ง และการวิ่งสามารถกระทำได้ด้วยตนเอง การทำความสะอาดบริเวณลานอนุสาวรีย์ และการไปปฏิบัติธรรม แสดงให้เห็นผู้ที่ได้มาทำการแกำบนนั้นมีการได้ใช้วิธีแกำบนที่หลากหลาย ซึ่งบ่งบอกถึงความสะดวกในการใช้วิธีต่าง ๆ ของแต่ละบุคคล วิธีการแกำบนที่แตกต่างกันนี้สะท้อนถึงค่านิยม ความศรัทธา และขนบธรรมเนียมของแต่ละพื้นที่ โดยบางวิธีอาจเป็นการถวายเป็นสิ่งของ ขณะที่บางวิธีเป็นการแสดงออกถึงความเคารพและกตัญญูผ่านการกระทำ เช่น การวิ่งหรือการรำแกำบน สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การแกำบนยังคงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทยที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

ส่วนเรื่องการเตรียมตัวหรือเตรียมสิ่งของก่อนมาแกำบน โดยเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย พบว่ามีรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเตรียมตัว/เตรียมสิ่งของ

ลำดับ	การเตรียมตัว/เตรียมสิ่งของ	จำนวนคน	ร้อยละ
1	ซื้อของที่ลานย่าโม	22	50
2	เตรียมตัว/เตรียมสิ่งของมาเอง	19	43.18
3	ซื้อของที่ลานย่าโม/เตรียมสิ่งของมาเอง	3	6.82
รวม		44	100

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ที่มาแกำบนมีการเตรียมตัวหรือเตรียมสิ่งของมาจากที่บ้าน การเตรียมอาหาร อาทิ ต้มไข่ หัวหมู เตรียมอุปกรณ์ อาทิ ผ้าถูพื้น และการเตรียมตัว อาทิ การออกกำลังกาย การไปปฏิบัติธรรม การเตรียมจิตใจ เป็นต้น และมีการซื้อเพิ่มเติมที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี อาทิ ผลไม้ 9 อย่าง (มะพร้าว สับปะรด กล้วย แอปเปิล แก้วมังกร สาลี่ ส้ม มะม่วง ทุเรียน และผลไม้ตามฤดูกาล) การตำหมากสด เพลงโคราช เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่จะมาซื้อสิ่งของแกำบนที่บริเวณลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีมากกว่าการเตรียมสิ่งของมาเอง

สรุปผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้รับบริการ รวมจำนวน 49 ท่าน ผลการศึกษาพบว่า การแก้บนมีหลากหลายวิธี สะท้อนถึงความเคารพ ศรัทธา และประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ ซึ่งแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละบุคคล และสิ่งที่ได้รับความนิยมในการแก้บน ได้แก่ การตำหมากสุต ถวายสิ่งของลงท้ายด้วยเลข 9 ถวายดาบ พวงมาลัยดอกดาวเรือง รูปเทียน พานผลไม้ 9 อย่าง และเพลงโคราช ซึ่งล้วนมีความหมายมงคล ผู้ที่มาแก้บนมีทั้งผู้ที่มาครั้งเดียวและผู้ที่มาซ้ำ โดยผู้ที่มาหลายครั้งมักเป็นคนในพื้นที่ที่เคยได้รับผลสำเร็จจากการบนบาน เช่น ขอเรื่องงาน การศึกษา สุขภาพ หรือการเงิน เมื่อสมหวังแล้วจึงกลับมาแก้บน แม้ว่า การแก้บนจะมีวิธีการที่หลากหลายแต่ทุกคนต่างเชื่อว่าท้าวสุรนารีเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองบ้านเมือง และสามารถช่วยเหลือผู้ที่มาขอพรได้ ความศรัทธานี้เกิดจากประสบการณ์ตรง ทำให้ท้าวสุรนารีเป็นที่พึ่งทางใจ โดยเฉพาะ ในยามเผชิญเผชิญอุปสรรคในชีวิต นอกจากนี้บางคนเชื่อว่าการมาบนบานหลังเวลา 23.00 น. จะช่วยให้คำขอสัมฤทธิ์ผลได้ดียิ่งขึ้น โดยรวมการแก้บนท้าวสุรนารีเป็นการแสดงความศรัทธาและสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น แม้มีวิธีต่างกันไปตามความเชื่อและประสบการณ์ส่วนบุคคล แต่ทุกคนต่างยึดถือในพลังศักดิ์สิทธิ์ของ ท้าวสุรนารีอย่างแรงกล้า

2. การศึกษาวิธีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) มีวิธีการที่หลากหลายและสืบทอดกันมาอย่างยาวนานในจังหวัดนครราชสีมา สะท้อนถึงความศรัทธา ความเคารพ และการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่า การศึกษานี้ได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลุ่มผู้รับบริการ รวมทั้งสิ้น 49 ท่าน ผลการศึกษาพบว่า มีวิธีการแก้บนที่หลากหลาย โดยวิธีที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือรูปเทียนซึ่งเชื่อว่าเป็นสื่อกลางในการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การถวายผลไม้ 9 อย่างที่มีความหมายถึงความเจริญรุ่งเรือง การตำหมากสุตเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงความเคารพ รวมถึงการถวายสิ่งของมงคล เช่น ผ้าแพร 7 สี ดาบ พวงมาลัย และน้ำมันตะเกียง ซึ่งสื่อถึงบารมีและแสงนำทางชีวิต ให้ประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนา การร้องเพลงโคราชถือเป็นวิธีแก้บนที่ได้รับความนิยมเนื่องจากสะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่นและความเชื่อว่าท้าวสุรนารีโปรดปราน โดยหมอเพลงจะแต่งเนื้อร้องให้สอดคล้องกับคำบนบาน ขณะที่วิธีอื่น ๆ เช่น การวิ่งรอบอนุสาวรีย์ ทำความสะอาดสถานที่สักการะ และการปฏิบัติธรรม ก็สะท้อนความตั้งใจในการขอบคุณและทำบุญตอบแทน ซึ่งทุกพิธีกรรมเริ่มต้นด้วยการกล่าวคำบูชา แฉ่งชื่อนามสกุลของผู้แก้บน และพร้อมยืนยันว่าคำขอของตนประสบความสำเร็จแล้ว แม้ว่าวิธีการแก้บนจะแตกต่างกันไปตามความเชื่อและประสบการณ์ แต่ทุกคนล้วนมีศรัทธาแรงกล้าต่อท้าวสุรนารีในฐานะเป็นผู้ที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถช่วยเหลือและปกป้องผู้คนได้อย่างแท้จริง

อภิปรายผล

1. จากผลการวิเคราะห์คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) ที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ในงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของขวัญทิวา ผิวดาด, กุลธิดา อุดมพงศ์วัฒนา, และดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2555) และทฤษฎีการแลกเปลี่ยนของ Mauss (1990) การแก้บนถูกมองว่าเป็น “การคืนของขวัญ” ให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อรักษาคำมั่นสัญญา ซึ่งตรงกับการศึกษาของผู้วิจัยที่พบว่าผู้ที่มาบนบานท้าวสุรนารีเมื่อสมหวังแล้วจะต้องกลับมาแก้บน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพารักษ์ ชนะบรรวัฒน์ (2560) ระบุว่าความเชื่อในการบนบานของชาวพุทธในประเทศไทยมีความหลากหลาย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะเกี่ยวข้องกับงาน การศึกษา และสุขภาพ ซึ่งพบว่าเช่นเดียวกันในกรณีของท้าวสุรนารี และมีความแตกต่างจากงานวิจัยของ จารุวัฒน์ นวลไย และคณะ (2563) ที่พบว่าในกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาไวกัยจะมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณบรรพบุรุษและธรรมชาติ และพิธีกรรมจะเกี่ยวข้องกับคำมั่นสัญญาและพิธีกรรมในรูปแบบที่แตกต่างจากการแก้บนท้าวสุรนารีที่มักเน้นการถวายของต่าง ๆ เป็นสื่อกลางในการแสดงความเคารพและความศรัทธาในรูปธรรม ส่วนในงานวิจัยของ นิรันดร์ กมลยະบุตร (2564) พบว่าการสื่อสารความเชื่อผ่านการแสดงเพลงโคราชในพิธีกรรมแก้บน ถือเป็นการแก้บนในเชิงศิลปะที่เน้นการขับร้องและทำนองเพลงเป็นเครื่องบูชา ในลักษณะนามธรรม ซึ่งเป็นแนวทางที่แตกต่างจากการแก้บนท้าวสุรนารี ที่มักใช้ของถวายที่เป็นรูปธรรม เช่น ดาบและพวงมาลัย เป็นการแก้บนที่ใช้ของจริงและพิธีกรรมที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังแตกต่างจาก วราลี ศรีตระกูล (2564) พบว่า ที่เกี่ยวกับความเชื่อไอ้ไข่พารวยพบว่าเน้นไปที่โชคลาภ การค้าขาย และการเสี่ยงดวง ซึ่งแตกต่างจากการแก้บนท้าวสุรนารีที่เน้นเรื่องสำคัญในชีวิต เช่น การศึกษา การทำงาน และสุขภาพ และแตกต่างจากงานวิจัยของ ศิริพงษ์ เปี้ยยา และตุลาภรณ์ แสนปรน (2566) ซึ่งพบว่าพิธีกรรมการแก้บนเจ้าพ่อม้าขาวมักเป็นกิจกรรมชุมชน ขณะที่การแก้บนท้าวสุรนารีเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่มักจะทำตามเวลาที่สะดวกและเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม เช่น การบนบานหลัง 23.00 น. เป็นต้น

2. จากผลการศึกษาวิธีต่างๆ ที่ใช้ในการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) ที่ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ในงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับ ยุพารักษ์ ชนะบรรวัฒน์ (2560) ที่ศึกษาการบนบานของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่าเมื่อได้สมความปรารถนาตามที่ตั้งใจไว้ การแก้บนเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสามารถทำได้ผ่านการถวายวัตถุสิ่งของหรือการแสดงการทำความดี ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ นิรันดร์ กมลยະบุตร (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารความเชื่อผ่านการแสดงเพลงโคราชในพิธีกรรมการแก้บน โดยการร้องเพลงโคราชเป็นวิธีที่ใช้ในการสะท้อนความสำเร็จของผู้ที่มาแก้บน และมีความเชื่อมโยงกับการกล่าวคำบูชา ที่เกี่ยวข้องกับการยืนยันความสำเร็จของคำบนบาน และมีความแตกต่างกันกับ จารุวัฒน์ นวลไย และคณะ (2564) ที่ศึกษาพิธีกรรมแก้บนของกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาไวกัย ซึ่งพบว่าพิธีกรรมแก้บนนั้นจะเน้นการขับเพลงแก้บน 7 บทเพลง และเครื่องดนตรี โดยมีวิธีการที่จำกัดกว่าเมื่อเทียบกับการแก้บนท้าวสุรนารี ที่มีความหลากหลายทั้งในด้านวิธีการและสิ่งของที่นำมาแก้บน เช่น ผลไม้ 9 อย่าง การตำหมากสุด หรือการรำแก้บน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นในการแสดง

ความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และแตกต่างจาก วราลี ศรีตระกูล (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ไอ้ไข่พารวย พบว่าการแก้บนของไอ้ไข่มีลักษณะเป็นการแก้บนที่ทันสมัยและนิยมใช้โซเชียลมีเดียเพื่อเผยแพร่ความศักดิ์สิทธิ์ เช่น การถวายของเล่นเด็กและเครื่องรางของขลัง ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากการแก้บนท้าวสุรนารีที่ยังคงใช้วิธีการแบบดั้งเดิมมากกว่า นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างกันกับ ศิริพงษ์ เปี้ยยา และตุลาภรณ์ แสนปรน (2566) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมการแก้บนของเจ้าพ่อม้าขาว พบว่าพิธีกรรมการแก้บนของเจ้าพ่อม้าขาวมีลักษณะการถวายสิ่งของ เช่น หัวหมู เหล้า ผลไม้ ข้าวตอก ดอกไม้ ที่มีความแตกต่างจากการแก้บนท้าวสุรนารี ที่มีวิธีการแก้บนที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้ผู้ที่มาแก้บนสามารถเลือกวิธีการตามความสะดวก เช่น การถวายผลไม้ 9 อย่าง หรือการทำความสะอาดพื้นที่บริเวณลานอนุสาวรีย์

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาคติความเชื่อและวิธีการแก้บนท้าวสุรนารี (ย่าโม) จังหวัดนครราชสีมา มีประเด็นสำคัญที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรศึกษาและบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับคติความเชื่อ และวิธีที่ผู้คนใช้ในการแก้บน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีแบบแผน

1.2 ควรเพิ่มจำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ เช่น นักวิชาการด้านวัฒนธรรมไทย หรือปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรเก็บข้อมูลเปรียบเทียบวิธีที่ผู้คนใช้ในการแก้บนจากพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการเคารพบูชาท้าวสุรนารี เช่น วัดศาลาลอย วัดพระนารายณ์มหาราช เป็นต้น และควรมีการศึกษาเปรียบเทียบมุมมองและความเชื่อเกี่ยวกับการแก้บนระหว่างกลุ่มคนต่างวัย เช่น กลุ่มคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในแง่ของความศรัทธา และแนวทางปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

2.2 ควรสำรวจอิทธิพลของสื่อและเทคโนโลยีที่อาจเปลี่ยนแปลงรูปแบบของพิธีกรรมในครั้งต่อไป ควรมีการเก็บข้อมูลในรูปแบบออนไลน์ เพื่อสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

ขวัญฤดี หวดขุนทด. (2564). *ขอพรย่าโม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.museum-thailand.com>

จารุวัฒน์ นวลไย, เณริศศักดิ์ พิกุลสร และเรวดี อึ้งโพธิ์. (2563). ดนตรีรุ่มงักในพิธีกรรมแก้บนของกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาไวก์. *วารสารดนตรีและศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 3(1), 10 – 26.

นิรันดร์ กมลละบุตร. (2564). การสื่อสารความเชื่อผ่านการแสดงเพลงโคราชในบริบทพิธีกรรมการแก้บน. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, 2(4), 35 – 46.

- เบญจมาศ แพทอง, ฤดีรัตน์ กายราช, สถาพร ดงขุนทด, ฉัตรภรณ์ จินดาเดช, กมลพรรณ บุญสุทธิ, พรภัทรา สารประสพ, ราศรี บุรุษรัตนพันธุ์, อลิสา รามโกมุต, ชญานิน น้อยสินธุ์, นันทวัน สวานายน, พลอย ชมพู ยามะเพวัน และจินตนา เพียรพานิช. (2552). *องค์ความรู้ในการศึกษา ค้นคว้า เรียบเรียง และจัดพิมพ์ หนังสือ นามานุกรมชนบประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัทโกลด์สมิธ แคปปิตอล จำกัด.
- พระครูปริยัติสารการ. (2551). *พุทธศาสนากับความเชื่อถือ โชคกลาง*. [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- พระมหาพิมล พรหมเมือง. (2550). *วิถีพุทธ-พราหมณ์-ผี ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูบ่อน้ำเพื่อสังคมที่ยั่งยืน จังหวัดร้อยเอ็ด*. [วิทยานิพนธ์สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- พิเภก เมืองหลวง. (2554). *มโนทัศน์และสัญลักษณ์ในงานบุญแปดหมื่นสี่พันขันธ์ ที่บ้านท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด: การศึกษาในฐานะพิธีกรรมประดิษฐ์*. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุพารักษ์ ชนะบวรวัฒน์. (2560). *การบวชศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ _____ . (2556). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์
- วรลี ศรีตระกูล. (2564). “ปรากฏการณ์ ไอ้ไข่ พารวย” พฤติกรรม ความเชื่อ และการบนบาน. [สารนิพนธ์ การจัดการมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล].
- วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ. (2550). *คติความเชื่อของคนไทยสมัยสุโขทัย พ.ศ.1726 - พ.ศ.2006*. [วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- วีณา เรี่ยวแรง. (2565). *ละครแก้วบน ในจังหวัดนครปฐม*. [วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ ไทย, สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์].
- ศิริพงษ์ เปี้ยยา และตุลาภรณ์ แสนปรน. (2566). เจ้าพ่อม้าขาว : ความเชื่อและพิธีกรรมการแก้บนของชาวบ้านพระธาตุจอมปิง ตำบลนาแก้ว อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 81 – 94.
- สมบัติ สมศรีพลอย และบาหยัน อัมสำราญ. (2562). การตัดสินใจบนในพิธีกรรมแก้บนหนังตะลุงเมืองเพชร. *วารสารมนุษยและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 13(1), 32 – 52.
- สิตานันท์ ชะนะนาค และพรณวดี ขำจริง. (2562). การศึกษาความเชื่อเรื่องขุนเลิศโกศารักษ์กับจริยธรรมเชิงพุทธของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ “วลัยลักษณ์วิจัย” ครั้งที่ 11 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 1 – 8.

- สุนิศา โพธิ์แสนสุข และพิมพ์ลัญช์ พลหงส์. (2563). รูปแบบการแสดงละครรำแก้บน: กรณีศึกษา ศาลทำว
มหาพรหมเอราวัณ ราชประสงค์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 6(1), 82 – 95.
- อนุวัฒน์ ทองแสง. (2564). รูปแบบการบริหารท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในการ
พัฒนาระบบฐานราก อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*, 3(3), 30 – 39.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2537). *เปิดโลกทัศน์อีสาน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Mauss, M. (1990). *The Gift: the Form and Reason for Exchange in Archaic Societies* (W. D. Halls,
Trans.). New York: W. W. Norton. (Original work published 1925)